

**Govern
de les Illes Balears**

Conselleria d'Afers Socials,
Promoció i Immigració
Direcció General de Cooperació

PLA REGIÓ DEL MARROC 2009-2011

**GOVERN DE LES ILLES BALEARS
DIRECCIÓ GENERAL DE COOPERACIÓ**

Taula de continguts

Presentació

1. ESTRATÈGIA DE LA COOPERACIÓ DE LES ILLES BALEARS AL MARROC 2009-2011	1
1.1. Justificació	1
1.2. Prioritats sectorials, geogràfiques i horitzontals	4
1.3. Objectiu global	13
1.4. Objectius específics	14
1.5. Instruments	14
1.6. Mecanismes per la coherència, coordinació i complementarietat entre actors de la cooperació de les Illes Balears	14
1.7. Mecanismes per la coordinació i l'harmonització amb altres actors i donants	15
1.8. Mecanismes per la comunicació, la coordinació i l'alineament amb el país soci	16
2. PROCÉS PER A L'ELABORACIÓ I LA CONCERTACIÓ DE L'ESTRATÈGIA	17
3. SEGUIMENT I AVALUACIÓ DEL DOCUMENT D'ESTRATÈGIA	19
4. QUADRE RESUM DE PRIORITATS	20

PRESENTACIÓ

La Llei de cooperació per al desenvolupament de les Illes Balears¹ estableix que s'han de prioritzar els països amb els quals hi ha relacions de tipus històric i cultural, o dels quals, a l'actualitat, les Illes Balears són receptores d'immigració. El Marroc compleix els tres requisits anteriors i, per tant, ha estat classificat com a país prioritari per la política cooperació al desenvolupament.

Dia 25 d'abril de 2008 el Consell de Govern, seguint el que estableix capítol II de la Llei, aprovà el Pla Director de la Cooperació de les Illes Balears 2008-2011,² pel qual, mitjançant la participació i la coordinació dels diferents actors implicats, s'estableixen les prioritats i les línies estratègiques de la política autonòmica de cooperació. En el mateix capítol, es defineixen els plans país com la concreció d'accions integrals o sectorials en una àrea geogràfica determinada, així com les estratègies d'intervenció.

Aquesta estratègia de cooperació al Marroc es publica un any després d'haver-se aprovat el Pla Director. S'enforteix així el procés de planificació de la política de cooperació de les Illes Balears amb l'establiment de les estratègies fonamentals de treball amb un dels països definits en el primer nivell de prioritat pel Pla.

El nord de Marroc és una zona prioritària per a la cooperació de les Illes. La nostra ubicació geogràfica determina que compartim amb els nostres veïns necessitats, problemes i reptes comuns. Tant les entitats públiques com les organitzacions de la societat civil han anat establint relacions de cooperació al llarg del temps, i la Mediterrània és, ha estat i serà un espai d'intercanvi. Recentment, el fenomen de la immigració ha generat nous lligams i noves dinàmiques de col·laboració amb les comunitats d'origen des d'una perspectiva del codesenvolupament.

Aquest document respon a la necessitat, per una banda, d'harmonitzar i adequar les actuacions a les necessitats del Marroc i, per l'altra, d'aprofundir en la coordinació i la planificació de la cooperació al desenvolupament que des de les Illes es dirigeix cap al país magribí. Aquest PLA REGIÓ vol sintetitzar i recollir les prioritats dels actors que hi estan implicats amb la finalitat comuna de concentrar i coordinar els esforços per aconseguir millorar els resultats.

¹ Llei 9/2005, de 21 de juny (BOIB núm. 99, de 30 de juny).

² <<http://www.caib.es/fitxer/get?codi=227803>>.

1. ESTRATÈGIA DE LA COOPERACIÓ DE LES ILLES BALEARS AL MARROC 2009-2011

1.1. Justificació de l'estratègia

L'estratègia respon a la voluntat de millorar la coordinació, la qualitat i l'eficàcia de les actuacions que els diferents actors duen a terme al Marroc per tal d'aprofitar al màxim els esforços generats, amb l'objectiu de facilitar la coherència de la política autonòmica de cooperació, la pertinència, i la coordinació i la complementarietat amb la resta d'administracions i actors.

Aquest document segueix les línies generals i les directius bàsiques fixades per l'Estratègia de la cooperació espanyola al Marroc.³

Les diferències de desenvolupament humà entre la riba nord i la sud ens comprometen com a societat solidària amb el procés de desenvolupament dels nostres veïns. Com recorden els informes de seguiment de les Nacions Unides sobre la consecució dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni,⁴ encara som a temps d'aconseguir-ho, però s'ha d'actuar amb rapidesa seguint les estratègies nacionals envers els resultats de desenvolupament, en un marc de col·laboració global amb el finançament adequat.

Una de les conseqüències directes d'aquesta realitat social i econòmica als països empobrits és la immigració de la població cap als països del Nord, i la seva presència suposa una motivació suplementària i una oportunitat per a la cooperació. Amb l'objectiu de millorar les seves condicions de vida i la de les seves famílies moltes persones del Marroc han deixat els seus pobles d'origen i s'han instal·lat entre nosaltres. Segons dades de l'any 2007 sumen un total de 17.935 persones,⁵ que representen el 13,8 % sobre el total de població immigrada, i és el col·lectiu més nombrós a les Illes Balears. S'han de millorar les capacitats de gestió en codesenvolupament de les associacions d'immigrants i enfortir les xarxes de solidaritat transnacional, i cal facilitar espais de diàleg i participació per canalitzar els coneixements, l'experiència i la implicació de les marroquines i els marroquins en la contribució a la millora de les condicions de vida de les seves comunitats d'origen.

A les Illes Balears la cooperació té una àmplia tradició i experiència, que s'inicia amb el treball voluntari i solidari de grups, associacions i entitats socials de les Illes. Per la seva banda, les administracions públiques han anat incorporant progressivament la cooperació amb els pobles del Sud en les seves competències.

³ <http://www.maec.es/SiteCollectionDocuments/Cooperaciónespañola/Publicaciones/DEP_Marruecos.pdf>

⁴ <<http://www.un.org/spanish/millenniumgoals/index.html>>

⁵ Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAD).

La Direcció General de Cooperació, com a gestora de la política de cooperació del Govern de les Illes Balears amb els països empobrits, va assumir l'any 2001 el compromís de cooperar amb els pobles del Magrib com un fet estratègic de la seva política. Aquesta línia de treball es va impulsar juntament amb entitats —tant de les Illes com del nord del Marroc— que es constituïren en la xarxa de treball a les Illes Balears coneguda com Grup Rif i la xarxa d'entitats del nord del Marroc Groupe des ONG Baléares (GOB). Aquest treball en xarxa ha permès generar col·laboracions entre les ONGD d'ambdós països. S'ha de continuar potenciant aquest treball, que enllaça els projectes de cooperació al desenvolupament amb una tasca d'informació, educació i sensibilització a les societats respectives.

La Direcció General, paral·lelament, s'incorporà al programa “Azahar”,⁶ programa de cooperació al desenvolupament en matèria de desenvolupament sostenible, protecció del medi ambient i conservació dels recursos naturals del Mediterrani —impulsat per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID). A partir del mes de maig de 2004 i emmarcat dins aquest programa, el Govern de les Illes Balears finançà el projecte “Millora de les condicions ambientals del municipi d'Oued Laou” a la província de Tetuan. Aquesta acció de cooperació directa ha continuat durant quatre anys i ha generat resultats positius en la millora de les condicions de vida de la població del municipi.

La cooperació municipalista inicià també a principi del 2000 els primers projectes de cooperació al desenvolupament al Marroc mitjançant les convocatòries de subvencions dels tres fons insulars de cooperació. Aquesta col·laboració també es concentra geogràficament a les províncies del nord del país, que es mantenen com a zona prioritària de finançament.

Malgrat que està classificat en l'Informe sobre desenvolupament humà (IDH) com a país de renda mitjana, determinats indicadors socials marroquins correspondrien als d'un país classificat per les Nacions Unides com menys desenvolupat, ja que amplis segments de la població marroquina i zones senceres del territori nacional viuen en condicions de pobresa i marginalitat. Segons les dades de l'informe nacional sobre els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni de l'any 2007, el 17,5 % de la població és econòmicament vulnerable, la pobresa relativa afecta el 9 % de la població —a les zones rurals el percentatge arriba fins al 14,5%— i la taxa de pobresa absoluta és del 3,9 %. La falta de perspectives, l'atur i en general la precarietat generen respostes desesperades que de vegades es manifesten en la immigració clandestina.

A l'IDH 2007/2008⁷ el Marroc està en la posició 126 —tan sols tres països del món àrab estan per sota—, cosa que proporciona una idea de l'empobriment i la manca

⁶ <<http://www.programa-azahar.org/>>.

⁷ <http://hdr.undp.org/en/media/hdr_20072008_sp_complete.pdf>.

d'oportunitats de grans bosses de població i de la necessitat d'augmentar els esforços de cooperació amb el nostre veí.

El llançament per part dels responsables polítics marroquins el 18 de maig de 2005 de la Iniciativa Nacional de Desenvolupament Humà (INDH) suposa un reforç de les autoritats marroquines en la lluita contra la pobresa i per aconseguir els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni. Es publicaren les estratègies nacionals de lluita contra la pobresa i els manuals de procediment corresponents en els principals àmbits i sectors d'intervenció.⁸ S'han creat les instàncies corresponents de participació i coordinació nacionals de la INDH: el Comitè Regional, el Comitè Provincial i el Comitè Local de Desenvolupament Humà.

Per altra banda, en aquests moments hi ha una profunda reflexió interna sobre la necessitat de descentralitzar l'estructura política i administrativa del Marroc. La cooperació descentralitzada —i sens dubte l'espanyola al capdavant— té una gran experiència i coneixements per aportar en aquest marc.

L'estratègia de cooperació de les Illes presentada en aquest document, seguint la Declaració de París,⁹ cerca l'alineament amb l'estratègia que el país receptor estableix per lluitar contra la pobresa i aprofitar l'aprenentatge generat durant anys de la cooperació feta des de les Illes.

Dins el conjunt del país, les províncies del nord se situen entre les que pitjors indicadors socials i econòmics tenen. Aquestes dades, juntament amb els fets que són l'origen majoritari dels immigrants marroquins a les Illes i que el nord del Marroc concentra pràcticament totes les actuacions fetes fins ara en el marc de la cooperació al desenvolupament, determinen que siguin les zones destinatàries de les polítiques de cooperació. Per tal d'aconseguir el màxim impacte possible en la lluita contra la pobresa, per al període de vigència de l'estratègia les províncies de Tetuan, Xauen i Alhucemas i la ciutat de Tànger seran les destinatàries de les actuacions que es desenvolupin.

⁸ <<http://www.indh.ma/fr/telecharger.asp>>.

⁹ <<http://www1.worldbank.org/harmonization/Paris/ParisDeclarationSpanish.pdf>>

1.2. Prioritats sectorials, geogràfiques i horitzontals

1.2.1. Prioritats sectorials

Partint de les necessitats marroquines de desenvolupament identificades i de les capacitats i l'experiència dels actors de les Illes Balears, es prioritzen quatre grans sectors d'actuació: cobertura dels drets socials bàsics, suport a l'economia productiva local, millora de les condicions de vida, i empoderament de les dones i sostenibilitat ambiental.

A. Cobertura dels drets socials bàsics

Ja s'ha esmentat que malgrat tenir un nivell de renda mitjà, els indicadors socials bàsics de l'IDH al Marroc demostren la situació d'empobriment de grans capes de població. La política de cooperació amb el Marroc ha de començar indubtablement per donar suport a les necessitats socials bàsiques.

Aquest sector és molt genèric i els esforços pressupostaris en aquest nivell de prioritat es distribuïran principalment entre tres subsectors: accés a l'aigua i habitabilitat, alfabetització, i formació i capacitat de joves.

- **Accés a l'aigua i habitabilitat**

L'accés a l'aigua i a les infraestructures de sanejament s'ha d'afrontar atenent les necessitats pròpies que plantegen l'àmbit rural i les àrees urbanes.

A moltes de les zones rurals més aïllades, els habitants —bàsicament les nines i les dones— han de caminar durant hores per aconseguir aigua potable. Per una altra banda, no hi ha infraestructures de sanejament bàsic o, en tot cas, són deficitàries. Es donarà suport a les accions que contribueixin a millorar les infraestructures necessàries per garantir l'accés a l'aigua potable i al sanejament bàsic de les comunitats rurals.

L'èxode rural cap a les principals ciutats del país genera la creació de cinturons de pobresa urbana on la població viu sense que se'n cobreixin les necessitats bàsiques. Es calcula que la població urbana creix al Marroc a un ritme de 100.000 persones l'any, i són les províncies del nord les que tenen la densitat més alta del país. Aquests "barris clandestins" pateixen una absència de connexió a la xarxa d'aigua potable i al sistema públic de sanejament. Dins l'àmbit urbà es col·laborarà amb les autoritats i les entitats que desenvolupin plans per millorar les condicions d'habitabilitat bàsiques dels suburbis de les principals ciutats de l'àrea geogràfica definida.

- **Alfabetització**

Malgrat l'esforç que han duit a terme els darrers anys les autoritats i la societat civil, el Marroc té una de les taxes d'analfabetisme més altes del món. Segons l'IDH 2007-2008 l'analfabetisme arriba al 48 % de la població adulta, i al 60 % a les àrees rurals si es tenen en compte les dades del conjunt del país. La desigualtat entre homes i dones té un clar reflex en les dades d'alfabetització: en determinades zones rurals del nord del país el percentatge de dones que no saben llegir i escriure pot superar el 75 % de la població.

L'analfabetisme condemna la persona a quedar al marge del coneixement, de les oportunitats per millorar les seves condicions de vida i de desenvolupar els projectes personals: una persona que no sap llegir ni escriure ha de afrontar un gran obstacle que limita les seves opcions de futur. Les dones pateixen doblement l'analfabetisme, ja que s'agreuja la desigualtat en matèria de gènere.

En l'àmbit rural són les organitzacions locals sense ànim de lucre les que fan l'esforç en aquest sector d'acció. Serà cabdal per mirar de canviar aquesta situació, per tant, donar suport a les autoritats nacionals encarregades de l'alfabetització i a les entitats i les associacions implicades.

- **Formació i capacitat de joves**

Com s'ha assenyalat abans, l'èxode rural cap a les ciutats augmenta el fenomen de l'exclusió social.

La fugida cap a Europa dels joves marroquins motivada per la falta de perspectives, l'atur i les dures condicions de vida, representa una pèrdua de capacitats per al país. L'elevat nombre de joves —dels més de 30 milions d'habitants, el 32 % són menors de 15 anys—, fa que el Marroc tenguí un gran potencial de desenvolupament en aquests, si és capaç d'oferir una formació adequada seguida de la incorporació corresponent al mercat laboral.

Malgrat la importància d'aquest sector en la política nacional d'educació i el ritme de creixement del pressupost nacional que s'hi dedica¹⁰ —el 0,33 % del PIB entre 2001 i 2007—, els recursos econòmics no poden respondre a la demanda. Es calcula que hi ha una mitjana de quatre candidats per plaça de formació professional oferta i les previsions per als propers anys és que la demanda continua creixent.

La Direcció General de Cooperació aposta, dins aquesta primera estratègia de cooperació amb el Marroc, per oferir una formació adequada als joves que estigui directament relacionada amb els sectors econòmics productius del país que ofereixen millors oportunitats d'ocupació al jovent.

¹⁰ <<http://www.ofppt.ma/CD/CDROM/CD-ROM.swf>>.

B. Suport a l'economia productiva local

A les províncies del nord, la principal activitat econòmica continua sent l'agricultura. Un sistema basat en una agricultura de subsistència —sense valoració dels productes— que es practica en sòls guanyats al bosc, generalment pobres i amb pendents pronunciats i una gran dependència de la meteorologia. Relacionat amb la producció agrícola, s'ha d'apuntar que malgrat la progressiva disminució del cultiu del cànnabis, aquest segueix tenint una presència important en el nord del Marroc.¹¹ Aquesta cultura, a més dels problemes vinculats a l'abandonament dels cultius tradicionals i la dependència dels intermediaris, genera greus problemes al medi ambient (desforestació, erosió i sobreexplotació del sòl, contaminació química, etc.). L'any 2005 el 65 % del total de les 72.500 hectàrees de cànnabis sembrades estaven dins la província de Xauen.

Per altra banda, la ramaderia —90 % de caprí— està basada en un sistema ramader extensiu, poc productiu i que genera rendiments baixos. Aquests ramats estan molt dispersos, amb un nombre petit de caps per productor i destinats principalment a la producció de carn.

A les zones costaneres del nord, el sector pesquer artesà manté un nombre important de famílies i fa un ús sostenible dels recursos naturals. Malgrat els 293 km de costa mediterrània, la pesca local es troba limitada a activitats d'autosuficiència.

La riquesa en recursos naturals i el patrimoni cultural i històric que ofereix el nord del Marroc fan que tenguí grans potencialitats en el sector del turisme. Aquest sector pot ser un filó d'ocupació per a la població de les zones rurals que permeti combinar el turisme rural amb el desenvolupament econòmic local i la sostenibilitat dels recursos ambientals.

Finalment, no es pot oblidar l'elevat nombre d'artesans i petites empreses, que són fonamentals per al teixit econòmic i empresarial del país.

Les accions emmarcades dins aquest sector han de permetre a les persones destinatàries generar ingressos de forma sostenible per rompre el cercle de pobresa que pateixen. La introducció de noves tècniques agrícoles i ramaderes, la modernització dels sistemes de reg, la capacitat i formació, les activitats de transformació i la valoració de productes, la promoció del turisme rural sostenible, la gestió sostenible de l'aigua o el suport a les cooperatives i petites empreses familiars són algunes de les activitats que s'han d'enfortir amb aquest PLA. Respecte al sector de la pesca artesana i en coordinació amb tots els actors implicats s'han de millorar els recursos i enfortir la formació i la capacitat.

¹¹ <http://www.unodc.org/pdf/research/Morocco_survey_2005.pdf>.

C. Millora de les condicions de vida de les dones i el seu empoderament

Malgrat que és una prioritat horitzontal dins el Pla Director de la Cooperació de les Illes Balears 2008-2011, la seva situació i la importància de donar suport al seu procés de desenvolupament ens duen a fixar com a prioritat d'actuació les accions per a la millora de les condicions de vida i l'apoderament de les dones marroquines, en un país on per qüestions de tipus social, religiós i cultural continuen estant discriminades respecte als homes.

Les dones marroquines segueixen absents dels llocs de responsabilitat política i econòmica: tot i representar el 33 % de la població activa la seva taxa d'atur arribà l'any 2007 quasi al 30 %.¹² La desigualtat també es manifesta en l'àmbit educatiu i els percentatges d'analfabetisme són superiors als dels homes, i en zones rurals determinades arriba al 75 % de la població, com ja s'ha esmentat anteriorment.

Els darrers anys ha emergit amb força el moviment associatiu de dones, que encapçala la denúncia i les actuacions per l'equitat de gènere. Per la seva banda, la recent reforma del Codi de la Família¹³ i l'Estratègia de lluita contra la violència de gènere són una mostra de l'evolució política positiva en temes de gènere al Marroc.

Volem enfortir les actuacions que tant l'administració com les entitats sense ànim de lucre fan per millorar les condicions de vida de les dones i afavorir-ne l'apoderament.

D. Sostenibilitat ambiental

Els boscos del Rif, que comprenen un total de 600.000 hectàrees, tenen un gran interès ecològic, biològic i forestal per la seva diversitat i per la importància de les espècies vegetals que contenen (més de 2.000). La degradació d'aquestes àrees, generada per la pressió demogràfica, l'explotació excessiva, el cultiu del cànnabis, la sequera i els incendis, pot fer que desapareguin abans de l'any 2014, si es manté el ritme actual de degradació.

L'amplia extensió de costa mediterrània ofereix un important patrimoni natural per a la seva població: hi ha més de setanta espècies de peixos, de les quals onze són pròpies de la regió est atlàntica i mediterrània, i prop de dos-cents seixanta grups d'algues i altres espècies animals de gran valor ecològic es troben a la costa mediterrània marroquina. Aquí també els perills i els problemes generats per l'acció humana són nombrosos: pol·lució, urbanització, explotació no sostenible dels recursos marins, etc.

¹² Objectifs du Millénaire pour le Développement. Rapport national 2007.

¹³ <<http://www.justice.gov.ma/MOUDAWANA/Codefamille.pdf>>.

Les connexions ambientals entre la riba nord i la riba sud de la Mediterrània són més que evidents, i el que afecta el medi ambient d'una repercuteix directament sobre l'altra.

Els processos que es generin a partir d'aquesta estratègia donaran suport al Pla d'Acció Nacional per la Protecció del Medi Ambient (PANE) i al conjunt de projectes que les autoritats regionals i les entitats privades desenvolupen per recuperar els espais naturals, protegir els ecosistemes i mantenir la biodiversitat.

En aquest sector centrarem els esforços en tres àrees naturals: el parc natural de Talassemtane, a la província de Xauen; el parc natural regional de Bouhachem, que comprèn, a més de la província anterior, la de Tetuan, i el parc nacional d'Alhucemas, a la província del mateix nom.

1.2.2. Prioritats geogràfiques

Dins el context social i econòmic del país, les províncies del nord presenten indicadors negatius i les infraestructures bàsiques pateixen d'una falta històrica d'inversions i destaquen negativament sobre la resta. El nord del Marroc ocupa una superfície de 49.444 km², aproximadament el 7 % del territori marroquí, i inclou les províncies i ciutats de Larache, Tànger, Fahs Anjra, Fnideq, Tetuan, Xauen, Alhucemas, Nador, Taounate, Taza, Berkane, Taourit i Oujda-Angad, agrupades en dues grans regions: Tànger i Tetuan a l'est i Alhucemas, Taza i Taounate a l'oest.

En aquesta zona, hi viuen més de quatre milions de persones, que representen el 14,3 % de la població,¹⁴ amb una densitat que multiplica per tres la mitjana nacional. Aquesta alta concentració, particularment a les zones de muntanya, provoca una forta pressió sobre els recursos naturals del nord del Marroc.

Les comunitats d'origen de la població marroquina immigrada a les Illes Balears tenen el seu origen majoritàriament a les províncies del nord: és, per tant, en aquesta zona on d'una manera més eficaç i eficient es poden sumar esforços, conciliar interessos i aprofitar els coneixements de les persones immigrades del Marroc.

L'estratègia de cooperació de les Illes es concreta en tres de les províncies del nord del Marroc —Alhucemas, Tetuan i Xauen— i a la ciutat de Tànger. En aquesta zona, es concreten gairebé tots els projectes, els programes i les iniciatives de cooperació.

La província d'Alhucemas té prop de quatre-cents mil habitants, amb un percentatge de població rural del 70 % i on el 34 % té menys de quinze anys. El quadre general de la província ens mostra dades negatives d'accés al subministrament d'aigua potable, de serveis sanitaris, d'electricitat o d'infraestructures viàries. S'hi suma la falta de teixit industrial i empresarial, cosa que limita les capacitats de desenvolupament de la província.

La taxa d'analfabetisme de les dones a Alhucemas és del 75 % i la seva economia se centra en l'agricultura i la ramaderia d'autoconsum, que presenta resultats negatius any rere any. Cal esmentar finalment l'activitat lligada al sector pesquer artesà, que si bé continua en recessió manté un nombre important de treballadors i treballadores. Iniciada l'emigració cap a Europa als anys seixanta, les remeses dels immigrants sostenen econòmicament un gran nombre de famílies de la zona.

La creació recent del parc nacional d'Alhucemas, amb una extensió de 48.460 hectàrees i un gran nombre de comunes rurals a l'interior, representa un desafiament per a un desenvolupament humà sostenible.

¹⁴ Segons el cens de l'any 2004.

La província de Tetuan està dividida en 23 comunes, 20 de les quals són rurals. Amb una població de 544 mil habitants,¹⁵ el 73 % viu en l'àmbit urbà. El component urbà de la província i les potencialitats dels sectors tèxtil, agroalimentari i metal·lúrgic fan que es puguin millorar els resultats econòmics notablement amb unes adequades estratègies de desenvolupament. Hi destaca l'activitat comercial, i el pes important d'una economia submergida voltant del contraban amb la ciutat de Ceuta. La taxa d'atur és molt elevada i arriba al 13 % segons dades de l'any 2004,¹⁶ quasi el doble de la mitjana de la regió.

¹⁵ *Monographie de la Région Tanger-Tétouan*. Maig de 2008. Regne del Marroc, Alt Comissionat del Pla, Direcció Regional de Tanger-Tetuan.

¹⁶ Alt Comissariat del Pla.

Xauen, per la seva banda, és una província eminentment rural, amb una sola comuna urbana per 43 de rurals, i hi ha una gran dispersió territorial de la població generada per l'orografia muntanyenca. Del total de 524.602 habitants,¹⁷ el 88 % viu en l'àmbit rural. L'activitat econòmica central és l'agricultura i la ramaderia de subsistència i l'explotació forestal (el bosc ocupa el 40 % de la superfície de la província). Les àrees naturals del parc natural de Talassemtane i el parc natural regional de Bouhachem, a més de comprendre una nombrosa població rural, tenen extraordinaris valors ambientals que s'han de preservar amb urgència. Aquesta protecció es pot combinar amb el desenvolupament d'activitats econòmiques sostenibles a les àrees, aconseguint la preservació del medi natural i la millora de les condicions de vida de la població local.

La situació de la població rural és una de les més empobrides del país: segons dades de l'any 2000, únicament el 15 % de les nines estaven escolaritzades i l'analfabetisme arribava al 78 % en les dones de l'àmbit rural, i tan sols el 5 % de les llars rurals disposaven d'aigua potable i electricitat.

¹⁷ Cens elaborat per la Direcció Regional de l'Alt Comissariat del Pla (*Haut-commissariat au Plan*) l'any 2004.

La darrera de les zones prioritzades és la ciutat de Tànger. Durant les darreres dècades s'ha configurat com un focus d'atracció per a la població rural que emigra cap a les ciutats, i l'ha convertida, amb el més d'un milió d'habitants, en la quarta ciutat del Marroc. El desenvolupament econòmic de la ciutat es basa en les indústries tèxtil i alimentària (lligades al complex portuari i a la deslocalització d'empreses europees) i en el sector de la construcció.

L'arribada d'un gran nombre d'habitants d'altres zones ha donat lloc a la creació de barris marginals entorn de la ciutat, sense infraestructures bàsiques d'aigua potable i sanejament. Aquestes barriades, amb una elevada densitat de població, pateixen la falta dels serveis socials més bàsics i de les condicions òptimes per viure-hi. A les altes taxes d'atur —sobretot la juvenil— s'afegeixen fenòmens habituals en aquets contextos, com la violència, en tots els sentits, el consum de drogues, la immigració clandestina, entre d'altres.

1.2.3. Prioritats horitzontals

Tots els projectes i les actuacions de la cooperació de les Illes Balears al Marroc han de tenir presents les quatre prioritats horitzontals que fixa el Pla Director de la Cooperació de les Illes Balears 2008-2011:

- **Defensa integral dels drets humans**

Compromís dels projectes en la consecució dels drets humans, des d'una perspectiva integral dels drets civils, polítics, econòmics, socials i culturals.

- **Perspectiva de gènere**

Entesa com l'anàlisi de les relacions de poder entre homes i dones per tal de garantir la coresponsabilitat d'ambdós en les relacions socials, econòmiques i polítiques, especialment en els processos de desenvolupament, amb l'objectiu de construir una societat basada en unes relacions de poder equitatives entre nines i nins, dones i homes a l'àmbit domèstic, social i públic.

- **Sostenibilitat ambiental**

Els projectes han d'integrar en la gestió dels processos de desenvolupament la triple dimensió ambiental, social i econòmica. Això inclou tant l'accés als recursos naturals, com ara l'aigua, amb caràcter de dret, però també l'accés al maneig sobirà d'aquests recursos, des d'una perspectiva de sostenibilitat social i ambiental, i de la durabilitat dels processos.

- **Participació democràtica i enfortiment del teixit social**

És fonamental incloure la participació dels diferents actors als quals s'adrecen aquestes accions tant en la diagnosi de les necessitats com en la formulació dels projectes, l'execució, les metodologies i els mecanismes d'avaluació i control.

La participació de la societat civil en la construcció d'una societat més justa i desenvolupada és un element important per aprofundir en el procés de democratització del Marroc.

1.3. Objectiu global

La cooperació de les Illes Balears al Marroc vol contribuir a millorar la cobertura dels drets socials bàsics, donar suport a les iniciatives locals d'economia productiva, augmentar les capacitats i l'autonomia de les dones i contribuir a la sostenibilitat ambiental dels recursos naturals.

1.4. Objectius específics

Per al període que comprèn aquest document d'estratègia s'ha definit un objectiu específic per a cada un dels sectors proposats.

Com a resultat de l'anàlisi anterior s'han establerts els indicadors i les fonts de verificació corresponents.

<i>Sector prioritari</i>	<i>Objectiu</i>	<i>Indicadors</i>	<i>Fonts de verificació</i>
Cobertura dels drets socials bàsics	O.E.1. Millorat l'accés als serveis socials bàsics	Augment en un 10 % el nombre d'accions dirigides a cobrir els drets socials bàsics	Pla anual Illes Balears Actes de sessions de seguiment de l'estratègia Informes dels projectes
Suport a l'economia productiva local	O.E.2. Enfortit el teixit econòmic local	Increment en un 10 % del nombre d'accions de suport a la producció econòmica local	Pla anual Illes Balears Actes de sessions de seguiment de la estratègia Informes dels projectes
Empoderament i millora de les condicions de vida de les dones	O.E.3. Enfortit el rol i les capacitats de les dones marroquines	Increment en un 10 % del nombre d'accions dirigides a enfortir l'empoderament i millora de les condicions de vida de les dones	Pla anual Illes Balears Actes de sessions de seguiment de l'estratègia Informes dels projectes
Sostenibilitat ambiental	O.E.4. Millorat l'ús sostenible dels recursos i la protecció dels ecosistemes	Augmenta un 10 % el nombre d'accions dirigides a la sostenibilitat ambiental	Pla anual Illes Balears Acords internacionals de col·laboració signats Informes dels projectes

1.5. Instruments

Aquest PLA vol ser un marc de referència per als actors de les Illes Balears que desenvolupin accions de cooperació amb el nord del Marroc. Cada entitat, d'acord amb els seus procediments, utilitzarà els instruments que li siguin propis per obtenir els resultats que contribueixin a millorar les condicions de vida de la població.

Per la seva banda, l'Administració autonòmica desenvoluparà les prioritats fixades en aquest document en totes les modalitats de la cooperació que preveu la Llei 9/2005, de 21 de juny.

1.6. Mecanismes per a la coherència i la complementarietat entre actors de la cooperació de les Illes Balears

Per millorar la coordinació i la complementarietat entre els actors de les Illes que treballen al nord del Marroc, es faran servir tres òrgans:

- Consell de Cooperació

En aquest òrgan és proposarà la creació d'una comissió específica sobre el conjunt de la cooperació de les Illes amb el Marroc, que fixarà els calendaris i els mecanismes de coordinació que consideri necessaris. Serà cabdal la presència de les ONGD que intervenen al país i de les associacions d'immigrants.

- Comissió Interdepartamental

Aquest és l'espai per a la coordinació tècnica de l'Administració autonòmica de les Illes Balears. En formaran part les conselleries i les entitats de dret públic que participin en l'execució d'alguns dels programes i projectes emmarcats en aquesta estratègia i en el pla anual de cooperació corresponent.

- Comissió de Coordinació dels Ens Territorials de les Illes Balears

En el si d'aquest òrgan s'afavorirà la coordinació, la informació i la complementarietat entre els ens públics i els fons de solidaritat de les Illes.

1.7. Mecanismes per a la comunicació, la coordinació i l'alineament amb el Marroc

La Direcció General de Cooperació té previst contractar un tècnic o una tècnica responsable de la cooperació del Govern de les Illes Balears al Marroc.

Aquesta persona tindrà aquestes funcions:

- Representar la cooperació al desenvolupament impulsada des del Govern de les Illes Balears.
- Promoure anàlisis de la realitat del país i les seves necessitats dins el cicle de planificació de la cooperació al desenvolupament de les Illes.
- Fer el seguiment i l'avaluació de l'estratègia i les seves accions associades.
- Identificar possibles accions conjuntes o coordinades.
- Proposar millores i modificacions i fer recomanacions sobre les accions al Marroc.
- Fer tasques de coordinació i complementació amb la resta d'actors (tant de les Illes com d'altres àmbits).

Amb l'objectiu d'assegurar la imprescindible coordinació i l'alineament amb el Marroc durant la gestió d'aquesta estratègia, es farà un esforç suplementari per crear espais de comunicació amb les autoritats responsables de l'execució de les actuacions.

Un dels mecanismes que cal tenir en compte en aquest punt, l'ofereix el programa de les Nacions Unides "Art Gold", que té com a objectiu central enfortir les estratègies nacionals de desenvolupament local i de governabilitat mitjançant l'harmonització de l'acció dels actors internacionals i de la cooperació descentralitzada que operen a les diferents regions del Marroc.¹⁸ Hi participen les autoritats locals i provincials de les zones d'execució de les actuacions i el conjunt dels donants, cosa que implica que es creïn espais de coordinació i alineament.

La presència a Rabat d'una oficina tècnica de cooperació (OTC) de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional al Desenvolupament és un mecanisme molt valuós que s'ha d'aprofitar per coordinar-se amb el conjunt d'actors de l'Estat espanyol. A més de l'intercanvi d'experiències, bones pràctiques i informació, seria desitjable la participació de diversos actors en actuacions de desenvolupament conjuntes.

1.8. Mecanismes per a la coordinació i harmonització amb altres actors i donants

Per millorar la coordinació i la complementarietat es treballarà amb els departaments competents del Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació i l'AECID.

Respecte a la coordinació amb la resta d'administracions autonòmiques de l'Estat espanyol, es promourà la coordinació i la implantació d'iniciatives conjuntes que permetin sumar esforços en la mateixa direcció.

Les relacions amb els països del sud de la Mediterrània són estratègicament molt importants en el marc de la política europea de veïnatge. Entre aquests, el Marroc és un soci preferent amb el qual s'està negociant un nou estatut d'associació. Per als propers anys, la Unió Europea ha programat línies de subvenció per a projectes de cooperació que enforteixin les relacions entre les dues ribes i donin suport a actuacions de millora de les condicions de vida de la seva població. Serà important seguir aquesta política europea per coordinar i harmonitzar accions i, en la mesura de les nostres possibilitats, participar en algun programa finançat des d'Europa.

El mateix marc del programa de les Nacions Unides "Art Gold" facilita la coordinació i l'harmonització entre els donants que hi destinen ajuda oficial al desenvolupament.

¹⁸ <<http://www.pnud.org.ma/P00056511.asp>>.

2. PROCÉS PER A L'ELABORACIÓ DE L'ESTRATÈGIA

El procés començà amb la recollida i l'anàlisi de les dades que permetessin obtenir un primer document de treball. La recerca es va fer en dues direccions: en primer lloc i amb l'objectiu d'alinejar-nos amb les prioritats marroquines, s'hi incorporaren els principals informes, estadístiques i plans estratègics marroquins. En segon lloc, i seguint les línies bàsiques fixades al Pla Director, s'analitzà el conjunt d'actuacions solidàries que s'han duit a terme des de les Illes Balears. S'establí una línia de base tenint en compte les zones de treball, els actors implicats, els sectors d'intervenció i els destinataris de les diferents accions desenvolupades. També es va tenir molt present l'evolució i la realitat de la immigració de població marroquina a les Illes Balears i la seva implicació en el desenvolupament de les seves comunitats d'origen. L'augment de la població d'origen marroquí ha estat constant des de l'any 1992 i ha arribat a quasi divuit mil persones, segons el darrer padró municipal. Prop del 75 % es concentra a Mallorca, seguit d'Eivissa i Formentera (16%) i Menorca amb el 8%¹⁹.

Dia 16 d'octubre de 2008 es va fer una primera reunió tècnica de treball a Mallorca amb les entitats socials que desenvolupen o han desenvolupat projectes de cooperació al Marroc durant la darrera dècada. Les persones que hi assistiren varen presentar la feina realitzada per les seves entitats i explicaren quina era la seva estratègia a mitjà termini. Per la seva banda, la Direcció General de Cooperació va explicar els objectius i les necessitats de planificació durant aquesta legislatura d'una estratègia de cooperació al desenvolupament al Marroc i va expressar la voluntat política de diàleg i participació social en la seva elaboració.

Com es va acordar a la reunió esmentada, s'envià a les entitats un primer esborrany bàsic del pla regió, i també es va fer arribar el document als seus socis locals marroquins. Els contactes amb els actors continuaren amb els fons insulars de cooperació i s'incorporà a l'estratègia el treball municipalista que es fa al país.

De dia 18 a 21 de novembre de 2008 una delegació formada pel director general de Cooperació i el tècnic responsable de coordinar el Pla es desplaçaren al Marroc. Entre els objectius de la missió, destacaren les reunions amb les institucions del país i amb la cooperació espanyola, per identificar els actors i els sectors d'acció per a la cooperació directa dins el futur Pla Regió 2009-2011. El darrer dia, a la ciutat de Tànger, la delegació visità la seu del GOB. En la reunió les entitats marroquines feren aportacions a l'esborrany del pla regió.

La Direcció General de Cooperació, amb les aportacions rebudes, elaborà un segon esborrany, que el mes de gener de 2009 fou tramès a les entitats interessades.

¹⁹ Font: IBESTAD, <<http://www.caib.es/ibae/demo/estrangers/paisoscat/marroccat.htm>>.

Organitzades pel Grup Rif a les Illes Balears i pel GOB, la darrera setmana del mes de febrer de 2009, tingueren lloc les jornades “El Mediterrani, espai d’intercanvi i cooperació, exemple Balears-Rif” a la ciutat d’Alhucemas. Hi participaren més de vint entitats del nord de Marroc i de les Illes Balears, que durant dos dies reflexionaren sobre les modalitats, les estratègies i les línies de futur en la col·laboració entre ambdós pobles. El segon esborrany del pla regió del Marroc va ser un dels documents de treball de les jornades.

Finalment, després de recollir les darreres aportacions dels actors interessats la Direcció General de Cooperació elaborà el document definitiu de l’estratègia geogràfica de cooperació al Marroc per als propers tres anys.

3. SEGUIMENT I AVALUACIÓ DEL DOCUMENT D'ESTRATÈGIA

Dins el cicle de la planificació esdevé cabdal un bon procés de seguiment i avaluació de l'estratègia.

3.1. Seguiment

Es farà el seguiment del document d'estratègia mitjançant dos exercicis: un a mitjà termini (segon trimestre de l'any 2010) i l'altre abans d'acabar la seva aplicació (tercer trimestre 2011). Aquest seguiment se centrarà en dos àmbits:

- a) El seguiment de l'aplicació del PLA en el territori de les Illes Balears.
- b) El seguiment de les accions impulsades de forma directa pel Govern de les Illes Balears respecte al PLA REGIÓ.

En aquests exercicis, serà imprescindible disposar de la valoració dels actors del Marroc i de les Illes Balears que participen en qualsevol tipus d'acció relacionada amb el PLA REGIÓ.

El seguiment permetrà per, una banda, aplicar les mesures de correcció oportunes en cas que siguin necessàries i, per l'altra, obtenir informació adequada per a l'avaluació.

3.2. Avaluació

La Direcció General de Cooperació, dins el pla general d'avaluació, analitzarà el document d'estratègia al Marroc. Aquesta avaluació estarà orientada pels criteris de pertinència, eficàcia, eficiència, impacte i viabilitat amb l'objectiu principal de millorar la qualitat de l'ajuda i ser el punt de partida per al següent pla regió d'aquest país.

Els principals aspectes que s'avaluaran són els següents:

- Grau de compliment de les previsions de l'estratègia per al període de referència.
- Viabilitat i pertinència dels instruments utilitzats per l'Administració autonòmica.
- Anàlisi del funcionament dels mecanismes de coordinació establerts.

Durant el primer any d'implantació del PLA REGIÓ, es definiran els indicadors que permetin mesurar l'avaluació dels resultats i els objectius. La línia de base està constituïda pel conjunt d'actuacions i iniciatives solidàries que fins a la data de publicació d'aquest document s'han desenvolupat al Marroc des de les Illes Balears.

4. QUADRE RESUM DE PRIORITATS

Línies estratègiques	1. Cobertura dels drets socials bàsics — Accés a l'aigua i habitabilitat — Alfabetització — Formació i capacitació de joves 2. Suport a l'economia productiva local 3. Millora de les condicions de vida de les dones i el seu empoderament 4. Sostenibilitat ambiental
Zones d'intervenció prioritària	Província d'Alhucemas Província de Tetuan Província de Xauen Ciutat de Tànger